

סוגיא דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה

איתא בגמרא כתובות דף ז: "ת"ר מברכינ ברכת חתנים בבית חתנים", ופירש רש"י ד"ה חתנים "כשנכנסה לחופת נישואין". הרי דחז"ל קבעו ברכת חתנים לברך בשעת נישואין. בפשטות ברכות אלו הם ברכות השבח על הנישואין. ובדרך כלל אמרינן שברכות אינן מעכבות. אולם כאן חזינן עוד בדברי חז"ל (מסכת כלה א: א) "כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה, מה נדה שלא טבלה אסורה לבעלה אף כלה בלא ברכה אסורה לבעלה." דברי חז"ל אלו בפשטותן מראין שהברכות מעכבות מדרבנן, ואע"פ שעשו נישואין ולא ברכו ברכת נישואין אכתי היא אסורה לבעלה. ונראה לברר דברי חז"ל אלו שכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה עפ"י שיטת הראשונים והפוסקים.

שיטת הרמב"ם בכלה בלא ברכה

שיטת הרמב"ם מבוארת עפ"י דבריו שכתב אישות י:ו "המארס את האשה ובירך ברכת חתנים ולא נתיחד עמה עדיין ארוסה היא שאין ברכת חתנים עושה הנישואין אלא כניסה לחופה. אירס וכנס לחופה ולא בירך ברכת חתנים הרי זה נשואה גמורה וחוזר ומברך אפילו אחר כמה ימים וכו'" עכ"ל. וביאר הבית שמואל (אה"ע נה: א) שהרמב"ם סובר דהברכות אינם מעכבות להתיר אשה לבעלה, ודברי חז"ל דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה, לאו דווקא הברכה אלא הכוונה דכלה בלא חופה, דהיינו מעשה הנישואין, אסורה מדרבנן וכמו שאנו מברכינ בברכת אירוסין (כתובות ז:): ואסר לנו את הארוסות. וכן ציין הבית שמואל דברי תרומת הדשן (פסקים וכתבים סי' קמ') שכתב וז"ל: "ועוד, דמסתברא דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה, היינו בלא חופה, אלא דנקט בלא ברכה לפי שעושינן ברכה בשעת נישואין." וכן ביאר הרדב"ז (שו"ת א: שעב) דעת הרמב"ם וכתב וז"ל: "ופירושו [דברי הרמב"ם] ומשמע דמותר לבא עליה לאחר החופה אפילו שלא בירך ברכת חתנים."

לפי דברי הרמב"ם נראה שהחופה דהיינו יחוד בביתו או ביאה לשם נישואין (כמבאור ברמב"ם אישות י: א) הוי הנישואין, שמתרת איש

לאשתו, אולם הברכות הוי ברכות השבח בעלמא ואינן חלק מהיתר איש לאשתו. ולפי הרמב"ם יכולים לברך ברכת חתנים אפילו לפני הנישואין, והוא משום שכיון שכבר היה קידושין והיא אשת איש, הרי כבר חל תקופה זו ששיך לברכת השבח על שם הנישואין שיהיו לעתיד.

שיטת המרדכי רש"י ותוס' וביאור הבית שמואל

אולם עיין בב"ש הנ"ל שהביא כמה ראשונים דסברי דהברכות מעכבות בהיתר אשה לבעלה. הביא המרדכי (כתובות סי' קלא'), וז"ל: "וכתב הראב"ן דכן הוא המנהג, דארוס וארוסתו השוהין יחד בבית אחד מברכין להם ז' ברכות פן יתייחדו." והמקור לזה מסוגיא דכתובות ז': דאתיא שם "תנו רבנן מברכין ברכת חתנים בבית חתנים ר' יהודה אומר אף בבית האירוסין מברכין אותה אמר אביי וביהודה שנו מפני שמתייחד עמה." וע"ש ברש"י ד"ה שמתייחד עמה, "באירוסין כדי שיהא לבו גס בה כדלקמן יב. לפיכך מברכין ברכת חתנים מתחלה, כדתניא במסכת כלה – כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה". וכן מבואר שם בתוס' ד"ה ר' יהודה אומר וז"ל: "ואמרי' כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ולפי שפעמים בא עליה שלא לשם חופה עושין ברכה מתחלה כדי שתהא כלה בברכה" עכ"ל.

וכתב הב"ש וז"ל: "ותו, לא חיישינן לרשיעי שלא יתכוון לשום נישואין כיון דאיכא היתר לפניו", עכ"ל. הרי דהב"ש מפרש דהראשונים הנ"ל דס"ל דמברכין ב"ח אף בבית אירוסין כשמתייחד עמה, וזה יכול לגרום שיבעול אותה אולם דודאי יתכוון לשם נישואין בשעת ביאה וממילא יהיה לה חופה ע"י הביאה אומנם אפ"ה אסורה בלי ברכה. הכוונה היא דאפילו יש לה חופה אבל לא ברכו ברכת נישואין אסורה לבעלה. הרי הב"ש נקט דהראשונים הנ"ל דהיינו המרדכי רש"י ותוס' ס"ל דלא כשיטת הרמב"ם הנ"ל, שהם סוברים שצריכים גם חופה וגם ברכות להתיר אשה לבעלה, והרמב"ם ס"ל לחופה גרידא מתרת אשה לבעלה.

ביאור הבית מאיר בשיטת הראשונים הנ"ל

אולם הבית מאיר כתב שהחשש ביהודה שאם יתייחדו יחד יבא לבא עליה שלא לשם נישואין, דלא כהב"ש הנ"ל. איברא שאין אנו עוסקים ברשעים, אפ"ה יש חשש שהיחוד יגרום לביאה וישכח לכוון לשם נישואין, ולכן אמרו שכדאי לברך ב"ח מקודם. וביאר הטעם בזה, שבין כה וכה אין כאן חופה, שהרי חיישינן שבעל שלא לשם נישואין, אפ"ה הוי

איסור חמור יותר בלי חופה ובלי הברכות בניגוד לאיסור בלי חופה ואם ברכות. וביאר הב"מ, שאם אין חופה ואין ברכה זה איסור חמור, ויש אפילו איסור יחוד, וזה הכוונה "כלה בלא ברכה", דהיינו שהיא רק כלה ולא אשתו, שהרי אין כאן נישואין, ולכן דינה כנדה שיש אפילו איסור יחוד קודם ביאה ראשונה. אולם אשה בלא ברכה, דהיינו לאחר נישואין, אין דינה כנדה ויש רק איסור תשמיש לבעלה ולא איסור יחוד עם בעלה. אולם כתב הב"מ שאם יהיה חופה אז לכו"ע אין הברכות מעכבות, וכדברי הרמב"ם הנ"ל ודלא כב"ש הנ"ל בביאור שיטות הני ראשונים.

שיטת הרי"ד

אולם הרי"ד חידש חידוש גדול בענין התיר אשה לבעלה, וז"ל תשובת הרי"ד (סי' מז'): "ת"ר מברכין ב"ח בבית חתנים ר"י אומר אף בבית אירוסין מברכין אותה. אמר אביי ביהודה שנו, מפני שמתיחד עמה. הנה מצינו שכך היה מנהגם ביהודה, ליחד מן האירוסין לברך ז' ברכות כדי שישכב עמה בהיתר, ואע"פ שהאב היה מוסרה לו לשכיבה, לא נקראת נשואה בעבור זה כדתנן בפרק החולץ (יבמות מא.) "עכ"ל. הרי דנקט הרי"ד שאשה מותרת לבעלה עם ברכת חתנים אפילו בלא חופה. ולפי"ז, אע"פ שלאחר הברכות בלי חופה עדיין היא ארוסה ולא נשואה, אפ"ה הברכות עצמן פועלות היתר לבעלה. ולפי"ז, יש שביארו דהא דמברכין "ואסר לנו את הארוסות", שארוסה אסורה, הכוונה בלי ברכה, אולם כשמברכין ב"ח הותר איסור זה. ויש להסתפק לפי הרי"ד מה הדין אם היה חופה בלא ברכה, האם הותר לאשתו. הרי מצד אחד י"ל כיון שהיה חופה הרי אינה ארוסה, אולם מצד אחר כיון דאיתא במסכת כלה "כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה", י"ל שאפילו אם יש חופה הברכות מעכבות, וצ"ע בדעת הרי"ד בזה.

שיטת הרא"ש

עיינ בשו"ת הרא"ש (כלל לז: א) שדן באדם שדר עם נשים המאורסות לו בלא חופה. וכתב וז"ל: "שכתבת, שנהגו במקומך לארס נשים ולהתחיד עמהם ולדורו ביחד בלא חופה ובלא ברכה, מנהג רע הוא זה וחייבין הקהל לבטלו כי אמרו רז"ל 'כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה'. ועוד, ידעתי כי הם בועלי נידות דאורייתא כי הם בושות לטבול כל זמן שלא הכניסה לחופה, וחטאת הקהל היא אם לא יבטלו הרעה הגדולה הזאת, "עכ"ל. ובביאור הדברים כתב המהרש"ל בהגהתו על הטור (אה"ע סי' כו')

ששיטת הרא"ש (כתובות ד:יב) היא כדעת הראב"ד (אישות א:ד) שפילגש המיוחדת לו מותרת אפילו להדיוט (דלא כרמב"ם שם ובהלכות מלכים ד:ד שפילגש מותר למלך ואסור להדיוט). ולכאורה הני נשים לא גריעי מפלגשים, ואפ"ה יש לגעור במי שמחזיק נשים שארס ולא הכניסה לחופה ולא בירך ב"ח, משום דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה.

אולם חזינן בדברי הרא"ש שכתב שאשה בלא חופה הוי כאשה בלא חופה וגם בלא ברכה, הרי משמע מדבריו שיש חיוב נוסף על החופה לומר הברכות להתיר אשה לבעלה, והבא על אשה בלא ברכה עובר על דברי חז"ל הנ"ל שכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה.

ביאור מחלוקת הפוסקים אם צריך מנין בשעת נישואין

עוד ענין השייך לנידון דידן הוא אם יכולים לישא אשה בלא מנין אנשים. השאלה היא דכיון דאיתא בגמרא כתובות ז: "גופא אמר רב נחמן אמר לי הונא בר נתן תנא מנין לברכת חתנים בעשרה שנאמר (רות ד:ב) ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה", הרי שצריכין ל' לב"ח, ואם אין מנין נוכח בחופה הרי לא יוכלו לברך ב"ח. ואי סבירא לן דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה הכוונה היא שאמירת הברכות מעכבות בהיתר אשה לבעלה, נמצא שא"א לישא אשה בלא מנין. ואי סבירא לן כפוסקים דלעיל שברכות אינם מעכבות בנישואין, הרי יכולין לישא אשה בלא מנין.

ועיין בתרומת הדשן הנ"ל, שכתב דכלה בלא ברכה הכוונה – בלא חופה. ובהמשך הדברים כתב וז"ל: "וכי ס"ד אם אין במדינה עשרה שלא תנשא אשה משום דב"ח בעשרה? ועוד אמר בהניזקין (גיטין נו.) מעשה בארוס וארוסתו שנשבו בין הנכרים והשיאום זה לזה. אמרה לו בבקשה ממך אל תגע בי שאין לי כתובה ממך. אבל משום כלה בלא ברכה לא נמנע, ותו לא מידי, "עכ"ל. הרי דנקט התרה"ד דודאי יכולים לישא אשה בלא מנין, שהרי ברכות אינם מעכבות ורק החופה מעכבת והכוונה לכלה בלא חופה. ש"מ דברכת נישואין לא בעיא מנין.

אומנם עיין בב"י (אה"ע סי' סב ד"ה וכתב מה"ר איסרלן) שכתב על דברי התה"ד, וז"ל: "ואין דבריו נראין, דמה טענה היא זו, דאה"נ שאם אין שם ל' לא תנשא אשה, ואין זה אלא כמכריח הדבר מעצמו, "עכ"ל. הרי נקט ב"י שעצם הברכות מתירות, ואם לא מברכין אותן נשאר האיסור במקומו.

אולם כתב הרמ"א בדרכי משה (ס"ק ח') שברכות אינם מעכבות, אלא שלכתחילה יש לחזור אחר י'. ועיין גם בחלקת מחוקק (אה"ע סב:ג) שכתב וז"ל: "ועיר שאין בה עשרה וא"א להביאם שם ממקום אחר, אסור לעשות שם נישואין אלא צריך החתן והכלה לילך למקום שיש שם י' ולהכניסם לחופה. ואם אין במדינה י' וא"א לו לילך למדינה אחרת רק בטורח גדול אז הוי בדיעבד וברכות אין מעכבות ויכניסנה לחופה בלא ברכה וחזור ומברך אפילו אחר כמה ימים כמו שנתבאר למעלה סי' נד, ועיין בפסקי מהרא"י סי' קמ', "עכ"ל.

ביאור דברי החלקת מחוקק

יש לבאר בדברי הח"מ הנ"ל, שאם צריכין ללכת למדינה אחרת למצוא מנין לברך אז פטור מלברך ב"ח ומותר לבוא על אשתו בחופה לחוד, עיין בחיי אדם הלכות זהירות מצוה כלל סח' סעיף יט שכתב וז"ל: "ואם צריך לעקור מביתו לילך אל עיר אחרת לקיים המצוה צ"ע". ועיין בנשמת אדם שכתב וז"ל: "ונ"ל דא"צ לעקור מביתו לילך לעיר אחרת לקיים המצוה אפילו מצוה דאורייתא והיא עוברת כתקיעת שופר ולולב, וראיה מההיא דר"ה לד ע"ב. ובשו"ע או"ח תקצ"ה: היה לפניו ב' עיירות באחת תוקעין ובאחת מברכין, וכו', ואי ס"ד שצריך לעקור ממקומו, קשה, היאך ימצא עיר שמברכין ולא תוקעין, והלא צריכין לעקור ממקומן לילך לעיר שתוקעין. אע"כ דא"צ לעקור. ומיהו נ"ל דבמקום דאזיל ואתי ביומו מחויב לילך וכדאיתא בסוכה כו ע"ב. ועיין בריש סי' קסג' במג"א, וצ"ע, "עכ"ל. ויש לפרש דברי הח"מ עפ"י דברי הנשמת אדם הנ"ל, דאם יש עיר אחרת שיכול ללכת לשם ולחזור במקומו בחד יומא אכתי חייב הוא במצות ז' ברכות, ואם המנין במדינה אחרת שהוא יותר משיעור דאזיל ואתי בחד יומא ולכן פטור מב"ח.

ויש לפרש עוד, דאע"פ שיש כאן איסור דכלה בלא ברכה וכו', יש לפרש שהאיסור נובע מחיוב הברכה, ואם פטור מחיוב הברכה אז אין כאן איסור. וכן מצינו סברא זו בנוגע לברכת הנהנין, דאיתא בגמרא ברכות יז: שמי שמתו מוטל לפניו אינו מברך. ופרש"י, שאינו צריך לברך ברכת המוציא. ועיין שם בתוס' ד"ה ואינו מברך, שאפילו אסור לברך ברכת הנהנין. ועיין במאמרינו בספר זבד טוב מקודש לכבוד מרינו הרה"ג ר' זבולון חרל"פ שליט"א שהבאנו שם (עמוד תלב-ג) שהאחרונים ביארו שאע"פ שאונן אינו יכול לעבור על איסורים, ואיתא

בגמרא שם לה. "אסור לו לאדם שיהנה מן העה"ז בלא ברכה", כבר ביארו האחרונים שהאיסור נובע ממצות הברכה, ואם פטור מן הברכה אין כאן איסור.

דברי המקנה בענין מקום שאין מנין ורוצה לישא אשה

עיינ ספר המקנה בקונטרס אחרון (סב:ד), שדן בשאלה הנ"ל בזוג שרוצה לינשא ואין מנין בעירם. והביא דברי הב"י הנ"ל שב"ח הם לעיכובא ולכן אסור לעשות הנישואין בלי מנין, אולם הוסיף המקנה וכתב, וז"ל: "נראה דאין כוונתו שיבטל עצמו מפרו ורבו, דודאי אין לדחות מצות פרו ורבו דנדחה מפניו עשה ד'לעולם בהם תעבודו' כדאיתא בגיטין מא: וגבי שפחה שחציה בת חורין התירו לשחררה שלא יהו נוהגין בה מנהג הפקר, וכ"ש בפני תקנה דברכות שהיא מדרבנן. ונראה דאיתא תקנתא בזה שישא אותה בתורת פילגש. לא מבעיא לדעת הראב"ד שכתבנו בס"י כו שמותרת להדיוט, אלא אפילו לדעת הרמב"ם כתבנו שם (קונטרס אחרון כו:א) שאם קדשה ונשאה בתורת פילגש מותרת בלא ברכה ובלא חופה, נראה דהיינו דאמרי כלה בלא ברכה אסורה, ולא אמרו אשה בלא ברכה. ועמ"ש לעיל בזה. ולפמ"ש י"ל דוקא שנשאה בתורת כלה ואישות, אבל בתורה פלגש אינה צריכה ברכה, "עכ"ל. והמקנה ס"ל דפשיטא לראב"ד שפילגש מותרת להדיוט דשרי ליעבד הכי, אולם חידש כאן ובס"י כו' דאפילו לדעת הרמב"ם שמבואר בדבריו אישות א:ד ומלכים ד:ד שפילגש אסור להדיוט, אפ"ה לפעמים שרי ליקח פילגש. וביאר המקנה, שאם לוקח אשה בתורת אישות שיהיו חיובים אחד לשני אז לפי הרמב"ם צריך לקדשה, ואם לא מקדשה מבטל מצות עשה ד'יקח'. אולם אם לוקח בתורת פלגש בלי חיובים אחד לשני רק לתשמיש בעלמא אין כאן ביטול עשה ושרי אפילו לשיטת הרמב"ם. והוסיף המקנה, שדין שיש איסור לבוא על אשה בלא ב"ח, היינו דוקא באשה שלקחתה היתה בתורת אישות שיש חיובים אחד לשני. אולם אם לוקחה בתורת פילגש, אינה כלה ומותרת אפילו בלא ברכה. דיקא, דאמרו חז"ל 'כלה' – דהיינו בנישואין – בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה. אולם סתם אשה כמו פילגש מותר לאיש בלא ברכה.

אולם הוסיף המקנה עוד עצה במקום שאין מנין, וז"ל שם: "וי"ל עוד, מ"ש כלה בלא ברכה וכו', היינו בלא שום ברכה, אבל כיון שיכולים לברך ברכת 'אשר ברא' דאין צריך עשרה, לית ביה איסורא, "עכ"ל.

אולם עיין בשו"ת הרשב"א חלק א' א:קסז שדן אם יכולים לברך ברכת 'אשר ברא' בלא י', והשיב שב"ח בעיא י', וזה כולל אפילו ברכת אשר ברא. וביאר הרשב"א שהחילוק היחיד בין ברכת אשר ברא לשאר הברכות הוא בנוגע לפנים חדשות כמבואר בגמרא ת. שמברכין אשר ברא אפילו בלי פ"ח משא"כ שאר ב"ח.

ביאור מחלוקת הרמב"ם ורא"ש בענין פנים חדשות

ידוע הוא שנחלקו הרמב"ם והרא"ש בנוגע לפנים חדשות. שיטת הרמב"ם היא (ברכות ד:י) היא שפ"ח הכוונה למי שלא שמע ב"ח בשעת נישואין, ולכן עכשיו מברכין בשבילו אחר הסעודה. אולם הרא"ש (כתובות א:יג) כתב וז"ל: "ת"ר ב"ח כל ז'. אמר ר' יהודה, והוא שבאו פ"ח שלא אכלו עד עתה אפילו היו שם בשעת חופה," עכ"ל. הרי לפי הרא"ש אפילו היו שם בשעת החופה ושמעו הברכות תחת החופה אפ"ה יכולים להיות פ"ח אם לא אכלו עדיין בסעודת הנישואין.

וראיתי ביאור מחלוקת זו עפ"י נידון דידן בנוגע לכלה בלא ברכה. עיין בספר טל אורות, שיעורי הרה"ג ר' משה מאיר לעדערמאן שליט"א (נלקט מכתבי תלמידיו ונסדר בעה"י ע"י חבורה מבני ישיבה טל תורה), וביאר הענין, וז"ל: "ונראה דהרא"ש סובר דחלוק ב"ח שמברכין בשעת נישואין מב"ח שמברכין בשעת המשתה. שב"ח שמברכין בשעת נישואין היא ברכת המתיר, דכלה בלא ברכה וכו', וע"י הברכות מתירין אותה לבעלה. משא"כ ב"ח של שבעת ימי המשתה הם ברכת השבת. ומחייב בזה הוא שמחת חתן וכלה שנתרבה ע"י הסעודה. הלכך סובר הרא"ש דאפילו כבר שמע הברכות בשעת החופה עדיין מקרי פ"ח ב"ח של שבע ברכות, דהרי ברכה אחרת היא, דהברכה של החופה היא ברכת המתיר, ושל שבע ברכות היא ברכה של שמחה. ועיין שו"ת הרא"ש (כו:ב) שכתב שהדין שמחה אינו מתחיל עד אחר הנישואין, וא"כ ע"כ דהברכה של שעת החופה אינו ברכה על השמחה אלא ברכת המתיר הוא. ברם הרמב"ם סובר דאיכא מחייב אחד לב"ח בשעת נישואין ולב"ח של שבעת ימי המשתה, דהמחייב של ברכות אלו הוא מעשה הנישואין, וכיון דלשניהם יש אותו מחייב לכן פסק הרמב"ם דאם שמע הברכות של שעת החופה אינו מקרי פ"ח בנוגע לז' ברכות, דהרי כבר שמע ברכות אלו," עכ"ל. וכבר ביארנו שהבית שמואל ביאר בשיטת הרמב"ם שאין ענין של מתיר בב"ח שכלה בלא ברכה אסורה, הכוונה כלה בלא חופה. ועיין עוד בספר טל אורות הנ"ל (עמוד עא) במה שכתב להוכיח עוד מדברי הרמב"ם בשו"ת פאר

הדור (סי' ח-א) שז' ברכות אינם באים להתיר. ולפי"ז ביאר בספר טל אורות שב"ח תחת החופה וב"ח בז' ימי המשטה חדא מילתא נינהו ולכן השומע ב"ח תחת החופה כבר אינו יכול להיות פנים חדשות.

ביאורי הקדמונים בדברי הירושלמי שאוכל מצה בערב פסח כבועל ארוסתו בבית חמיו

עוד ענין השייך לדברי מסכת כלה שכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה הוא דברי הירושלמי בנוגע לאיסור אכילת מצה בערב פסח. איתא בירושלמי פסחים י: א וז"ל: "אמר ר' לוי, האוכל מצה בערב פסח כבא על ארוסתו בבית חמיו, והבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה, "עכ"ל. הרי שיש איסור דרבנן לאכול מצה בע"פ, והירושלמי מדמה איסור זה לבוא על ארוסתו בבית חמיו, שהרי בתרוייהו עשה דבר קודם זמנו, שיהיה מצוה אח"כ. אולם הקדמונים מצאו יותר עומק בהשוואה זו.

עיינ בשבלי הלקט (שבולת רח) שכתב וז"ל: "ומה שהשווה האוכל מצה בערב פסח לבא על ארוסתו בבית חמיו שמעתי עליו טעם. וכשם שהבא על ארוסתו בבית חמיו קודם שנכנסה לחופה הקדים ביאתו לפני שבע ברכות שמברכין עד שלא תהיה ראוייה להתייחד עמו, כדאמרינן כלה לא ברכה אסורה לבעלה כנדה, כן האוכל מצה בערב פסח מקדים לאכול ממנה קודם שיברך שבע ברכות שטעון לברך עד שלא יאכל ממנה, ואלו הן: כוס ראשון מברך עליו ג' ברכות יין קידוש זמן. אכילת ירקות שמברך בורא פרי האדמה לאחר קידוש, הרי ארבע. כוס שני שמברך עליו לאחר ההגדה, הרי חמישה. והיא טעונה המוציא ועל אכילת מצה, הרי שבע ברכות. ונטילת ידים לא חשיב, שאי אפשר שלא נטל ידיו באכילה. וטעמו כצפחית דרבש, "עכ"ל. הרי דהשבלי הלקט נקט דיש השוואה מיוחדת בין איסור אכילת מצה בע"פ לבא על ארוסתו בבית חמיו לבד שעושה דבר קודם זמן באופן כללי, ה"ה שיש דבר פרטי השוה ביניהם, היינו דלתרוייהו עושים דבר קודם ז' ברכות, שהרי הבועל ארוסתו בבית חמיו לא בירך ז' ברכות, וכן האוכל מצה בע"פ הרי לא בירך ז' ברכות של הסדר שהם קודם אכילת מצה.

ועיינ שו"ת מהר"י וייל סי' קצג שכתב באופן דומה לדברי שבלי הלקט הנ"ל, אולם בחשבון אחר של ז' הברכות, וז"ל: "והאוכל מצה בע"פ כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו, דקודם שהותר לו מצה בעי ז' ברכות וכן ארוסתו בעיא ז' ברכות. ונ"ל דז' ברכות הם ב"פ הגפן א',

קידוש ב'. שהחיינו לא קחשיב דאומרו אפילו בשוק, וברכה דטיבול ראשון לא קחשיב, דחיובא דדרדקי, ואשר גאלנו ג', בפ"ה ד', על נט"י ה', המוציא לחם ו', אכילת מצה ז'. והאשר"י דאינו מברך בפ"ה אכוס שני שמא חשיב אשר גאלנו ב' ברכות תחלה וסוף. ברכת הלל לא קחשיב אפילו לדברי רבותינו המצריכין לברך, משום דיש מקומות שלא נהגו לומר הלל על השלחן. הרי דמהר"י וייל ג"כ נקט שהשוואה בין אכילת מצה בע"פ לבועל ארוסתו בבית חמיו היא השוואה מדוייקת.

היחס המיוחד בין הקב"ה לכלל ישראל בליל הפסח

עיינ בספר תפארת שלמה (רמזי פסח ד"ה ולקח הוא ושכנו) שביאר דהנה כבר נתבאר הענין שאמר משה רבינו ע"ה (שמות יא:ה) כחצות הלילה ולא בחצות, כמו שהקשו זה בגמ' (ברכות ג:). אך זה מבואר עפ"י המובא בזוהר הקדוש כמה פעמים, כי עיקר הנס בלילה הזה היה בחצות הלילה שהוא עת רצון (זוהר ב, לו:ב) שהקב"ה נכנס לגן עדן להשתעשע בנשמות הצדיקים ובאותו חצות של פסח לא נכנס לג"ע כי אם לפדות את ישראל ממצרים. וזהו הפירוש 'כחצות הלילה', כמו בכל חצות הלילה אני יוצא לג"ע אבל עתה אני יוצא בתוך מצרים. והנה כן מבואר בזוה"ק פרשת בא (זוהר ב, מ:ב) ובר"מ שם ובפרשת בהעלותך (זוהר ג, קמט:א) ע"ש, כי כך בכל ליל פסח הקב"ה מתענג עם כל הפמליא של מעלה מהשירות ותשבחות והסדר וסיפור יציאת מצרים בלילה הזה, ואינו נכנס לג"ע בחצות הלילה כי אם לשמוע שירות ותשבחות של ישראל וכו' עכ"ל. הרי ליל פסח הוא זמן קורבה מיוחדת בין הקב"ה לכנסת ישראל שבליל זה הקב"ה אינו נכנס לג"ע להשתעשע עם נשמות הצדיקים אלא הולך לכלל ישראל לגאלם ובכל ליל פסח אחר זה לשמוע סיפור יציאת מצרים. הרי לילה זה יש קירוב מיוחד כעין קירוב של חתונה, וממילא מובן הדמיון של הירושלמי כבועל ארוסתו, כפי שביארו השבלי הלקט ומהר"י וייל דהוי כמו ז' ברכות של חתונה.

דברי הפרי מגדים בענין האוכל מצה בליל הפסח בתחילת הסדר

עפ"י כל הנ"ל יבואר דברי הפרי מגדים (משבצות זהב או"ח תעא:א) שדן באוכל מצה בליל פסח לפני הזמן לאכול בסדר אלא בתחילת הסדר ויש לדון אם אם הוא כאוכל מצה בע"פ. וביאר הפרמ"ג ז"ל: "ולכאורה בליל ט"ו בלא ברכה נמי ככלה בלא ברכה, ואמנם למה שכתב הבית שמואל באה"ע סימן נ"ה אות א' להר"מ ז"ל (אישות י:ו) כלה בלא ברכה

היינו חופה, א"כ בלילה י"ל דאין לוקה מכות מרדות, ולהמרדכי שם (כתובות רמז קכט בהגה) משמע מטעם ברכות, "עכ"ל. הרי שהפרמ"ג תלה שאלה זו במחלוקת הראשונים הנ"ל המובא בבית שמואל אם כלה בלא ברכה הוא כפשוטו בלא ברכה וכדברי המרדכי וממילא כאן שהקדים אכילת מצה לברכות שפיר הוי דומיא לאוכל מצה בע"פ שמכין אותו מכת מרדות.

אולם לפי שיטת הרמב"ם שכלה בלא ברכה הכוונה בלא חופה והברכות אינם מתירות, אע"פ דלא שפיר עבד דהקדים אכילת מצה בתחילת הסדר, אין כאן חומר של מכת מרדות כמו אכילת מצה בע"פ שהרי סוף סוף אכל המצה בליל הסדר, ולא צריך ז' ברכות להתיר שאפילו בחופה אין הברכות באות להתיר.

הרי דדברי חז"ל שכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה הוי דיון גדול בראשונים ובפוסקים אם הברכות באמת מתירות, ויש נ"מ בזה לדינא כפי שביארנו.